

»*Ecclesiae* consistens, utrumque habet aliqua verba.» Ergo ministri Ecclesiae, seu Sacerdotes, dispensant Matrimonium, illorumque verba sunt ejusdem forma.

Resp. Nego *conseq.*, cujus falsitas elucet ex verbis quae immediate S. Doctor subjungit: «Utrumque habet aliqua verba; sicut in »Matrimonio sunt verba exprimentia consensum, et iterum benedictiones ab Ecclesia institutae; in Poenitentia autem est absolutio Sacerdotis verbo tenus facta.» Haec omittit Canus cum suis, cum tamen exinde eluceat obvius sensus prioris sententiae, scilicet, verum et essentialem ministrum esse illum qui verbis consensum declarat; verba autem benedictionis sacerdotalis esse institutionis ecclesiasticae, ideoque accidentalialia, ut explicite tradit, in 4, dist. 26, Q. 2, a. 1. ad 1.

Inst. Ipse D. Thomas (1) probat, Matrimonium esse sacramentum, dicendo: «Ea autem quae populo per ministros Ecclesiae »dispensantur, sacramenta dicuntur.» Ergo.

Resp. Dist. et explico. Haec dixit de dispensatione Matrimonii, quoad substantiam; nego, Quoad solemnitatem; conc. Tanquam signum, ut notat commentator Ferrariensis, quod non esset Matrimonium civile tantum ac profanus contractus, sed aliquid sacrum, hanc tradidit rationem, nempe, quod dispensatur per Ecclesiae ministros; quam interpretationem, ibidem post illa verba, clare indicat: «Matrimonium igitur, secundum quod consistit in »conjunctione maris et feminae intendunt prolem ad cultum Dei »generare et educare, est Ecclesiae sacramentum: unde et quaedam benedictio nubentibus per ministros Ecclesiae adhibetur.» Quibus clare distinguit id quod est substantiale, ab eo quod accidentaliter adjicitur: sacramentum est ipsa conjunctio maris et feminae; benedictio autem est quoddam consecrarium ad majorem sacramenti solemnitatem adhibitum.

103. Obj. 8.º Cum non opus erat solemnitate a Tridentino praescripta ad validum Matrimonium, docebant juristae, transire sponsalia in verum Matrimonium per copulam affectu maritali factam. Ergo si ipsi contrahentes sunt sacramenti ministri, peccato fiebat sacramentum, nempe, copula, tanquam signo sacramentali: sed peccatum nequit esse signum sacrum; ergo.

Resp. Dist. *ant.* Per copulam praecise inspectam sponsalia fiebant Matrimonium; nego, Quatenus alia affectus maritalis signa copulam comitabantur, idque conjecturaliter supponebant juristae; conc. *ant.* et distingo *consequens*. Peccato comitante fiebat sacra-

(1) L. 4, contra Gent. c. 78.

mentum; conc. Peccato perficiente; nego. Sane non repugnat quod indignè et sacrilegè aliquod perficiatur ac suscipiatur sacramentum, puta, Baptismus, vel Eucharistia; ideoque et in Matrimonii susceptione id poterit evenire.

CAPUT III.

De proprietatibus, quae matrimonium consequuntur.

ARTICULUS I.

De unitate Matrimonii.

THESIS XV.

Per se licitum est ac honestum successive plures contrahere nuptias, prioribus per mortem alterius conjugum solutis.

104. *Nota I.* Antiqui haeretici hanc catholicam negarunt doctrinam, uti refert Augustinus de montanistis (1). Hunc errorem secutus est Tertullianus (2) increpans catholicos, et tribuens vitio luxuriae secundas et posteriores nuptias.

II. Dicimus in thesi, per se licitas esse secundas et posteriores nuptias; nam ex Ecclesiae disciplina possent prohiberi. Et quidem in Ecclesia graeca, a decimo seculo, quartae numquam conceduntur nuptiae; ita ut invalide contrahantur; tertiae vero non nisi in quibusdam circumstantiis permittuntur.

105. *Prob. 1.º* Paulus ait (3): *Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult, nubat.* Haec facultas est illimitata, cum non dicat, «vir primus, vel secundus.» Quapropter jure arguebat Augustinus (4): «De tertiis et de quartis et de ultra pluribus nuptiis solent homines movere questionem. Unde, ut breviter respondeam, »nec ullas nuptias audeo damnare, nec eis verecundiam numerositatis afferre... Quis enim sum, qui putem definiendum, quod nec

(1) De Haeres. c. 26.—(2) De Monogam. c. 1.—(3) 1 Cor. VII, 39.—(4) De Bono viduit. c. 12.

»Apostolum video definiuisse? ait enim: *Mulier alligata est, quam adiu vir ejus vivit*. Non dixit primus; aut secundus; aut tertius; »aut quartus... Quid huic sententiae, quantum ad hanc rem attineat, adii vel detrahi possit, ignoro.»

2.° Innocentius II (Ep. ad Ottonem legat.) praescripsit: «Quia vero, secundum Apostolum, mulier, mortuo viro, »ab ipsius est lege soluta... secundas et tertias ac posteriores etiam »nuptias graeci non reprehendant aliquatenus, nec contemnant, »sed potius illas approbent.» Quod mandatum confirmavit, in Decreto pro *Jacobitis*, Eugenius IV. Scilicet, noluerunt Roman. Pontifices, ut lex graecorum prohibens tertias et quartas nuptias, ullam haberet vim in illis regionibus ad Patriarchatum Romanum pertinentibus.

106. 3.° Ambrosius (De *viduis*, c. 11) ait: «Non prohibemus secundas nuptias; sed non probamus saepe repetitas; neque enim expedit quidquid licet; *omnia mihi liceant*, dicit Apostolus, *sed non omnia sunt utilis*. Et vinum bibere licet, sed plurimum non decet.» S. Hieronymus (1): «Ego etiam nunc »libera voce proclamo, non damnari in Ecclesia digamiam; imo »trigamiam; et ita licere quinto et sexto et ultra, quomodo et secundo marito nubere; sed quomodo non damnantur istae nuptiae, »ita non praedicantur. Solatia miseriae sunt, non laudes continentiae.» Gregor. Naz. (2): «Anne juvenibus quidem viduis, »propter aetatis lubricum, ineundi matrimonium potestatem facis? »At Paulus hoc facere minime dubitavit... Verum, inquis, haec »minime post Baptismum. Quo argumento id confirmas? Aut rem »ita se habere proba: aut si id nequis, ne condemnes. Quod si res »dubia est, vincat humanitas et facilitas.»

107. 4.° Ratione etiam, qua supra utitur Gregor. Naz., patet, non esse illicitas secundas, imo et saepe repetitas successivas nuptias. Oportet, ut aliquid sit illicitum, quod lege aliqua positiva, vel naturali prohibeatur: «Aut rem ita esse proba, aut si id nequis, »ne condemnes. Quod si res dubia est, vincat humanitas et facilitas.» Atqui lex positiva divina, vel humana, nulla profertur: lex naturalis nullatenus vetat; ergo, *Mia*, prob. Quod nulla exhibeatur lex positiva, experientia testatur. Quod non opponatur connubii iteratio naturali legi, patet: nam iteratum connubium, per se, non minus ducit ad finem Matrimonii, quam primum: ergo nullam prae se fert intrinsecam inordinationem. Priori autem conjugio nullam infert injuriam; non enim amplius existit, soluto vinculo per alterius conjugis mortem.

(1) Ep. ad *Pannach.* n. 18.—(2) Or. 39, nn. 18, 19.

108. Obj. 1.° Ecclesia graeca secundas non concedit nuptias, nisi poenitentia imposita, majori autem pro tertiis: ergo non sine peccato contrahi existimat.

Resp. Dist. *ant.* Imposita poenitentia proprie dicta; nego. Late sumpta, scilicet, pro satisfactione aliqua, quatenus parum contententes se exhibere videntur; conc.

109. Obj. 2.° Gregorius Naz. (2) ex Apostoli verbis *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico, in Christo et in Ecclesia*, infert: «Hoc sermone secundas nuptias mihi dissuadere videtur. Si enim duo Christi sunt, duo quoque viri sint, et duae uxores: si autem unus Christus, unum Ecclesiae caput, una caro sit, »secunda autem respuatur. Quod si secundam prohibeat, de tertia »quid dicendum? Primum lex est, secundum venia, tertium iniquitas. Qui autem hunc numerum excedit, porcinus plane est, utpote »ne multa quidem vitii exempla habens.»

Resp. Dist. et expono: haec dicit Gregorius hypothetice et oratoria arte ad suadendam continentiam; conc. Dixit absolute et proprio sensu; nego. Hoc pacto locutum Gregorium ex contextu elucet. Ait enim: «Si secundam prohibeat, de tertia quid dicendum?» Atqui secundam non prohiberi, ut rem plane certam ipse tuebatur adversus Novatum, ut in thesi dictum est. Praeterea, ipse sanctus, primum sub dubio aiebat: «Secundas nuptias mihi »dissuadere videtur:» quod sane verissimum est, quatenus omnes ad continentiam, quae perfectior est, hortatur Apostolus. Ergo cum postea dicit, prohibere Paulum secundum; tertium iniquitas; qui autem hunc numerum excedit, etc.: nihil aliud sensu proprio intendit, quam istos a perfecta continentia multo magis recedere. Insuper, qui tot nuptiis copulantur, suspicionem ingerere videntur, quod se concupiscentia abripi sinant, quod sane reprehensibile est, ac venia et poenitentia dignum.

THESIS XVI.

Polygamia simultanea legi divinae positivae opponitur; necnon naturali, scilicet, quoad praecepta secundi ordinis.

110. Nota. I. Monogamia dicitur conjunctio unius cum una, et polygamia, e contra, unius cum pluribus uxoribus; polyandria est conjunctio unius mulieris cum pluribus viris.

II. Omnes consentiunt, polyandriam simultaneam juri naturae adversari, et quidem, ratione finis Principalis Matrimonii: nam fe-

(1) Or. 37, n. 8.

cunditati opponitur, et prolis educationi, nec non subjectioni, quam uxori indicit lex naturalis erga maritum. De polygamia et polyandria successiva egimus in praecedenti thesi, et nunc de polygamia simultanea sermo est.

III. Pars 1.^a thesios est doctrina catholica certo adversus Lutherum tenenda: 2.^a autem est communissima, et jure ut certa defenditur.

111. I.^a pars prob. 1.º Tridentinum docet (1): «Si quis dixerit, licere christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum; anath. sit.» Unde, fide tenendum polygamiam legi divinae opponi, naturali vel positivae.

2.º Ex constanti Ecclesiae consensu idem elucet: numquam enim permisit, nunquam dispensavit Ecclesia in hac lege; etiam exigentibus potentibus Principibus et gravissima in Ecclesiam intentantibus mala, noluit hujus legis infractionem tolerare: ergo divinam esse semper judicavit. Confr. Innocentius III (2) docuit: «Sane veridica haec sententia probatur etiam de testimonio Veritatis testantis in Evangelio: *Quicumque dimiserit uxorem suam ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur.* Si ergo uxore dimissa, duci alia de jure non potest, fortius et ipsa retenta: per quod evidenter apparet, pluralitatem in utroque sexu, cum non ad imparia judicentur, circa matrimonium reprobendam.»

112. 3.º Christus D. (3) a judaeis interrogatus de licitate repudii, ad primitivam institutionem Matrimonium revocavit, dicens: *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum et feminam, fecit eos? et dixit: propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adheret uxori suae, et erant duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro.* Unde: Christus praescripsit celebrandum Matrimonium, prout fuit ab initio institutum: sed instituit Deus conjugium unius cum una: ergo, Major, patet; nam cum judaei opponerent primae illi institutioni permissionem Moysis de repudio, Dominus declaravit: *Ab initio non fuit sic, et consequenter, non licere.*

Confr. a) Item ait Christus (4): *Omnis qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, moechatur.* Ergo vivente prima, non licet ducere alteram.

Confr. b) S. Paulus aequale jus habere ad invicem utrumque conjugem docet (5). Atqui ait (6): *Mulier, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro:* ergo pariter, si vir fuerit cum alia muliere. Deinde: numero singulari semper de utroque

(1) Sess. XXIV, can. 2.—(2) C. 8, de Divortiiis.—(3) Matth. XIX, 4-6.—(4) Luc. XVI, 18.—(5) I Cor. VII, 3, 4, 5.—(6) Rom. VII, 3.

agit conjuge, et de licitate agens Matrimonii inter christianos, ait (1): *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat.*

113. 4.º Pontifices ac Patres hanc tradiderunt doctrinam. Nicolaus I (2) ait: «Dnas tempore uno habere uxores nec ipsa origo humanae conditionis admittit, nec lex christianorum ulla permittit.» PP. Conc. Milevit. I, can. 17, decreverunt: «Placuit ut secundum evangelicam et apostolicam disciplinam nemo dimissus ab uxore, neque dimissa a marito, alteri conjugantur; sed ita maneant, aut sibi re reconcilientur.» Et conc. Triburiense, can. 38: «Paternam sequentes auctoritatem... statuimus; ut quisquis liber libertam... legitime in Matrimonium duxerit, quamdiu illa vivat, nullam accipiat.» Augustinus (3): «Mulier alligata, quamdiu sive moechus, sive castus vir ejus vivit, moechatur, si alteri nuperit; et vir alligatus, quamdiu sive moecha, sive casta uxor ejus vivit, moechatur, si alteram duxerit.» Id confirmat evangelicis verbis: *Omnis qui dimittit uxorem...* (Luc. XVI, 18). S. Jo. Chrysostomus (4) ait: «Tunc Patriarcharum tempore quia principia erant, permissum fuit cum duobus, vel tribus, vel pluribus uxoribus misceri, ut humanum genus propagaretur. Nunc vero quia per Dei gratiam humanum genus valde multiplicatum est, virtus quoque incrementum accepit: adveniens enim Christus, et virtutem in hominibus plantans, Angelos, ut ita dicam, ex hominibus faciens, omnem illam veterem consuetudinem abolevit.» Ambrosius (5): «Vinctus es uxori, noli quaerere solutionem; quia non licet tibi, uxore vivente, uxorem ducere. Nam et aliam quaerere, cum habeas tuam, crimen est adulterii, hoc gravius, quod putas peccato tuo auctoritatem lege quaerendam.» Excusans autem Abraham, quod accepit ab ancilla filium, dicit, quod hoc «ante Evangelium fuit; innuens aperte in Evangelio nunc prohiberi. Clemens Alex. (6): «Dominus, dum vetera renovat, non amplius concedit polygamiam, sed monogamiam introducit...» Tertullianus (7), dum erat catholicus, quale esse debeat omnis christiani conjugium, docebat: «Christianus uxori suae soli masculus nascitur.» His positus, elucet, non posse sine errore defendi Cajetani opinionem, quod nulla existat divina prohibitio de pluralitate uxorum: qua de re, vide Sanchez (8).

114. II.^a pars. Nota. Utrum ante Evangelium extiterit lex divi-

(1) I Cor. VII, 2.—(2) Consult. Bulg. c. 51.—(3) De conjugii adulter, l. 2, c. 13.—(4) Hom. 56 in Gen.—(5) De Abraham. l. 1, c. 7.—(6) Strom. l. 3, c. 12.—(7) Apolog. pro Christ. c. 46.—(8) De Matr. l. 7, disp. 80.

na naturalis vel positiva, polygamiam prohibens, non ita constans est Doctorum sententia. Aliqui cum Durando, Gersonio, Cajetano, etc., negant. Alii, e converso, putant ita legi naturali adversari, ut nullo modo possit verum Matrimonium cum pluribus uxoribus iniri. Verum communior sententia tenet; non quidem opponi polygamiam primis legis naturalis principiis, quibus numquam exceptio fieri valet; sed iis conclusionibus, quae sunt quidem supra cuiusvis creaturae potestatem, subduntur tamen dominio creatoris, uti occisio innocentis, etc.: scilicet, damnium quod naturae irrogatur per uxorum pluralitatem, potest a Deo naturae humanae auctore et domino compensari, vel etiam dispensari, et inde polygamiam permittere; homines vero, cum illo non fruuntur dominio, dispensare nequeunt.

115. Prob. 1.º Cum prohibuit Christus ducere aliam uxorem, priore viventi, deduxit Matrimonium ad primaevam institutionem (1): *Ab initio, ait, non fuit sic. Adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una; itaque jam non sunt duo, sed una caro.* Atqui, ut supra diximus (2), institutum Matrimonii, divina quidem fuit, sed naturalis: ergo et monogamia est de jure naturali. Et quidem, sola natura et creatione sexum perspecta, protulit Adam sententiam illam: *erunt duo in carne una.*

116. 2.º Traditio mutua conjugum ac dominium in ordine ad generationem non praecedit, sed consequitur vinculum conjugale, seu essentialiter Matrimonium, ut explicatum fuit (3); ideoque illa domini traditio est a Deo, Auctore naturae. Ergo sicut tale vinculum est naturale, a solo Deo dependens, aequale et unum in utroque conjugue; ita dominium mutuum in ordine ad generationem est naturale unum et aequale et a solo Deo, non a conjugibus dependens et limitabile.

3.º Finis est etiam Matrimonii honesta amicitia conjugum, et mutua honorum communicatio. Sed haec non coeunt per se, seu juxta communiter accidentia, cum pluralitate uxorum: ergo. *Mutua* factis et exemplis elucet, etiam in illis sanctis uxoribus patriarcharum; deinde, singulis uxoribus videtur subtrahi ac denegari amorem, qui aliis impenditur, cum cordis affectus sit limitatus, et dum in unum calescit objectum, in alia frigescit.

117. 4.º Teste Paulo (4): *Sui corporis vir potestatem non habet, sed mulier.* Ergo si plures uxores petant quod suum est, omnibus vir tenebitur satisfacere; quod repugnat.

5.º Si sola evangelica lege vetita est polygamia, libera erit infidelibus, non enim Evangelio subduntur, nisi suscepto Baptismo.

(1) Matth. XIX, 8, 5, 6.—(2) Th. I.—(3) Thes. VIII.—(4) 1 Cor. VII, 4.

Atqui tenet Ecclesia ad monogamiam adstringi infideles, et invalide contrahere cum pluribus, et inde separandos conjuges cum convertuntur; ergo.

Unde hanc defendunt doctrinam D. Thomas, D. Antoninus, Bellarminus, Valentia, Sanchez, Suarez, (1), etc. Quae sane sententia, pace paucorum illorum DD., qui eam negari posse putarunt, videtur certa dicenda. Praeter rationes enim expositas, aperte illam confirmat Innocentius III (2): «Nec ulli unquam licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum.» Igitur semper jure divino fuit prohibitum plures simul habere uxores: atqui nullum invenitur jus divinum positivum ab initio latum; ergo fuit jus naturale.

118. Obj. 1.º Dominus non dixit absolute, adulterum esse qui secundam ducat uxorem; sed *quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit super eam*; ergo secundae nuptiae non prohibentur, sed quod prior uxor injuste dimittatur. Ita Cajetanus.

Resp. 1.º Negatur *conseq.* Quia malitia adulterii in hoc stat, quod habens uxorem accedat ad non suam; si autem secundae nuptiae licerent, non plus illis obstaret uxor dimissa, quam uxor non dimissa: si enim permanentia prioris uxoris non obstat quod altera evadat sua et legitima, multo minus obstat illius dimissio et absentia. Alias facile foret viro iniquo eam adulterii malitiam praecavere; scilicet, ducendo secundam uxorem, et ea legitime ducta, tunc priorem dimittere. Unde verius arguisset Cajetanus, si juxta communem interpretationem, cum Innocentio III dixisset: «Si ergo, uxore dimissa, duci alia de jure non potest, fortius et ipsa retenta.»

Resp. 2.º Explico sensum verborum Christi. Non propter injustam reprobandam dimissionem ea verba dixit Dominus: hoc enim clare et absolute fecerat; *quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*: sed quia spes aliam accipiendi uxorem poterat ad divortium potissimum allicere, adjunctum esse prorsus illicitas et adulterias secundas nuptias.

119. Obj. 2.º Ob finem generationis institutum est Matrimonium. Sed si fuerit prima uxor sterilis, solum per secundas nuptias generatio perfici poterit; ergo tunc priores non excludunt, sed exigunt potius ulteriores.

Resp. dist. *maj.* Unice ob finem generationis, vel propter illum necessario assequendum; nego *maj.* Propter generationem libere,

(1) De legib. l. 2, c. 12.—(2) Cap. *Gaudemus*, de Divortiiis.

et non unica, perficiendam; conc. Deinde *minorem* conc., et dist., *consequens*. Non excludunt primæ nuptiæ, sed exigunt secundas, ratione finis secundarii Matrimonii; nego *conseq.* Perpenso fine principali; subd. Non excludunt alias nuptias; trans. Eas exigunt; nego: nam, ut diximus, non est actualis generatio necessaria.

120. Obj. 3.º Augustinus (1) excusat Patriarchas, quod plures duxerint uxores, quia tunc non erat contra legem, neque contra consuetudinem. Sed legi naturali non potest per ullam consuetudinem derogari: ergo polygamia non opponitur juri naturæ.

Resp. Dist. *maj.* seu explicio. Præsupposita divina dispensatione, excusantur Patriarchæ ratione consuetudinis; conc. Aliter; nego.

Inst. Quæ legi naturali adversantur sunt intrinsece mala, et nequeunt a Deo dispensari; uti lex prohibens blasphemiam, etc. Ergo vel polygamia non opponitur juri naturæ, vel nulla a Deo habetur de illa dispensatio.

Resp. dist. *ant.* Quæ universim naturali legi adversantur, seu ratione principiorum legis naturæ, nequeunt a Deo dispensari; conc. Quæ partim tantum, seu quoad aliquam remotam conclusionem, legi naturali opponuntur, non possunt divinitus dispensari; nego.

Nempe, si id quod legi naturæ opponitur, excludat ordinationem creaturæ ad Deum, finem omnium supremum et necessarium, nequit ullo modo dispensationi subesse; si autem solum adverteatur, quia bonum naturæ particularis excludit, poterit sane a Deo, auctore et Domino cujusvis creaturæ et bonitatis ipsius, lex illa dispensari; vel potius materiam legis ita immutare, ut non amplius legi naturæ adverteatur. Jam vero Matrimonium est naturalis contractus, et in bonum naturæ institutum: nequeunt ergo homines naturam immutare Matrimonii, cum iis humana natura non subdatur. Deus autem naturalem contractum immutando, vel nullum malum naturæ infert, quia potest bono ipsius aliter providere, vel si nocumentum aliquod inferat, non est injustus, quia supremus est naturæ Dominus.

(1) De Bono conjug. c. ult.

SCHOLION I.

De divina dispensatione in polygamia.

121. Ex dictis infertur, non esse probandam eorum AA. sententiam, qui putarunt, adeo legi naturali opponi polygamiam simultaneam, ut neque divinitus legitima fieri valeat; ita ut antiqui Patriarchæ peccaverint, nisi eos excusaverit ignorantia, plures ducendo uxores. Nam præterquam quod Innocentius III explicite dicat divinam factam fuisse dispensationem, et SS. Patres passim doceant, illos ea in re non peccasse; responcionibus factis ostenditur, dispensationem legis illius non esse impossibilem. Neque his obstat, quod secundæ uxores nonnumquam, in SS. Litteris, concubinae appellentur: non enim hæc vox eandem, quam nunc communiter præ se fert, habet significationem. Honoris namque causa, vel ratione auctoritatis qua in domo fruebantur, in duos ordines distinguebantur uxores, et quæ ad inferiorem pertinebant, concubinae communius dicebantur; licet legitime essent uxores, et subinde etiam hoc nomine insigniuntur et absolute appellantur.

SCHOLION II.

Quando ea coeperit dispensatio.

122. Quando coeperit ejusmodi dispensatio, et quibus fuerit concessa, non clare liquet. Alii censent ante diluvium locum habuisse; verum nullum datur hujus opinionis sufficiens judicium; Noë quidem et ejusdem tres filii unam tantum singuli habebant uxorem. Tempore Abrahæ, cum populum electum coepit Deus sibi segregare, eam dispensationem fuisse primum Patriarchis inspiratam verisimilius dicitur. Utrum autem ad solum Dei populum, vel etiam ad ceteras concessa fuerit gentes, dissentiunt AA. Sanchez. Estius et alii defendunt, non fuisse largitam; tunc enim potius legis illius naturalis abrogatio, quam dispensatio facta fuisset. Et quidem, rationes quæ solent pro ea licentia honestanda afferri, non fuisse illimitate concessam suadere videntur. Alii tamen cum Bellarmino putant, polygamiam omnibus fuisse Gentibus permissam.

SCHOLION III.

Quando abrogata.

123. Verum postquam Christus Dei Filius ad primitivam et naturalem institutionem Matrimonium revocavit, fateri necessum est, polygamiam simultaneam pro omnibus esse abrogatam: sublata enim dispensatione, vim suam erga omnes lex naturalis necessario exercet.

ARTICULUS II.

De indissolubilitate Matrimonii.

THESIS XVII.

Matrimonii vinculum est jure divino indissolubile, et quidem naturali; scilicet, quatenus jus naturae respicit secundi ordinis praecepta.

124. Nota I. Dicimus indissolubile, quatenus nequeunt ipsi contrahentes a Matrimonio recedere, quod aliqui vocant indissolubilitatem intrinsecam; et quatenus nulla humana potestas tale potest vinculum dissolvere, nisi accepta a Deo potestate; quam quidem dari posse, imo et fuisse concessam deinde clucebit. Proinde, quo pacto jus naturae hic intelligitur, vide superius (1).

II. Inter catholicos certum omnino est, saltem indissolubile esse jure divino Matrimonium consummatum: verum de rato etiam id tenendum, deinde paucis vindicabimus. Illud dicitur consummatum, quod in actum conjugalem, seu copulam, deductum est: ratum autem est Matrimonium inter fideles, ante consummationem; quod si conjuges sint infideles, non ratum, sed legitimum dicitur; non enim tanta donatur firmitate.

125. I.^a pars prob. 1.º Tridentinum (2) docet: «Matrimonii »perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis »parens, divini Spiritus instinctu, pronuntiavit cum dixit: *Hoc »nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea: quamobrem relinquit »homo patrem suum et matrem, et adheret uxori suae et erunt duo »in carne una.* Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari et con- »jungi (en monogamiam), Christus Dominus apertius docuit, cum

(1) Th. XVI, in praenot. partis. II.—(2) Sess. XXIV, Proem.

»postrema illa verba, tamquam a Deo prolata, referens, dixit: *Itaque »jam non sunt duo, sed una caro.* Staturque ejusdem nexum firmitatem ab Adamo tanto antea pronuntiatam, his verbis confirmavit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Quam apertum et ineluctabile sit hoc testimonium facile vides. Nexum perpetuum et indissolubilem Matrimonii pronuntiatum instinctu divino: deinde, a Christo confirmatum; et quidem, duplici titulo confirmatum: a) attestante Christo, quod tale vinculum est a Deo: *quod Deus conjunxit;* et b) ipso Domino iterum mandante: *homo non separet.*

2.º Secunda ratio sit, hoc ipsam a Christo D. editum mandatum (1): *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Jam vero Christi praeceptum jus creat divinum: ergo. Ex eo etiam mandatum Christi patet, quod, opponentibus Pharisaeis legem Moysis concedentis repudiandi uxorem facultatem, respondit illis: *Ab initio non fuit sic;* etc. Item Paulus (2): *His qui Matrimonio juncti sunt praecepto, non ego, sed Dominus: uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innoxiam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat. Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit. Quod si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult, nubat.*

126. 3.º S. Jo. Chrysostomus, Christi responsum ad Pharisaeos expendens, ait (3): «Deinde quia id quod dixerat onerosum erat, admodumque illos carpebat, ad veterem rursus legem sermonem cito transfert, repetens id quod supra dixit: *A principio autem non fuit sic;* id est, quia ex rebus ipsis contraria Deus a principio statuit. Ne dicerent enim: Unde palam nobis erit, ob duritiam nostram hoc dixisse Moysen? hinc illos rursus comprimit. Nam si haec lex praecipua, utilisque fuisset, non illa alia a principio data fuisset; nec sic eformasset Deus, neque talia diceret.» Vide et Augustinum supra, in Thes. XVI, n. 113. Ambrosius aperte loquitur (4): «Dimittis ergo uxorem quasi jure, sine crimine; et putas tibi licere quia lex humana non prohibet: sed divina prohibet. Qui hominibus obsequeris, Deum vere. Audi legem Domini, cui obsequuntur etiam qui leges ferunt: *Quae Deus conjunxit, homo non separet.*» Bonifacius VIII (5) docet: «Matrimonii vinculum ab ipso Ecclesiae capite rerum omnium conditore, ipsum in paradiso et in statu innocentiae instituentem, unionem et indissolubilitatem accepisse.» Aliis denique praetermissis testimoniis, Leo XIII (6) docet: «Illa viri et mulie-

(1) Marc. X, 9.—(2) 1 Cor. VII, 10, 11, 39.—(3) Hom. 62. (a. 65), in Matt h.—(4) in Luc. I, 8, n. 5.—(5) 6 Decr. l. 3 tit. 15, de voto et voti adimpl.—(6) Encycl. Arcanum.

»ris conjunctio (A dae et Evae) duas potissimum... prae se
»tulit proprietates, nimirum, unitatem et perpetuitatem. Idque de-
»claratum aperteque confirmatum ex Evangelio perspicimus divi-
»na Jesu Christi auctoritate; qui judaeis et Apostolis testatus est,
»Matrimonium ex ipsa institutione sui dumtaxat inter duos esse
»debere; ex duobus unam veluti carnem fieri; et nuptiale vinculum
»sic esse Dei voluntate intime vehementerque nexum, ut a quo-
»piam inter homines dissolvi, aut distrahi nequeat. *Adhaerebit uno-
»ri suae, et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una
»caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.*»

127. II.^a pars. *Nota.* Nonnulli AA. putarunt Matrimonii indis-
solubilitatem ex jure tantum divino positivo procedere, cum permi-
serit Deus in veteri lege, dare libellum repudi; ita A bulensis.
Alii, quoad Matrimonium ratum, dixerunt, esse indissolubile solum
ex jure ecclesiastico: sic Medina, et nonnulli alii. Verum
improbables esse has opiniones censemus.

128. Prob. 1.º Pius IX (1) propositionem hanc proscripsit:
«Jure naturae Matrimonii vinculum non est indissolubile.»

2.º Indissolubilitas convenit Matrimonio ex ejusdem a Deo in-
stitutione. Atqui haec institutio est juris divini naturalis; ergo.
Maj. patet ex doctrina Tridentini, Bonifacii VIII, Leonis XIII,
Chrysostomi, et Ambrosii, in I.^a parte Thes. tradita. *Min.* probata fuit supra (2).

129. 3.º Adam divino instinctu pronuntiavit indissolubili-
tatem Matrimonii: et quidem non aliud tunc positivum a Deo erat
praeceptum, nisi de fructu arboris non edendo: ergo jure naturae
erat indissolubile Matrimonium.

130. 4.º Matrimonium est naturae complementum in ordine ad
ejusdem propagationem principaliter, et ad mutuam bonorum et
officiorum communicationem secundario. Sed quod ad naturam
pertinet, debet, ut ipsa natura, esse permanens: ergo et Matrimo-
nium semel initum debet esse permanens natura sua, seu indisso-
lubile. *Maj.* elucet ex dictis superius (Th. I et IV). Ad rem
Chrysostomus: «Neque simpliciter mulierem ad virum addu-
»xit, sed jussit et matrem et patrem relinquere. Neque mulierem ac-
»cedere tantum jussit, sed et illi adhaerere; ex modo dicendi, dis-
»jungi non posse declarans. Neque id satis habuit, sed et aliam ma-
»jorem conjunctionem exquisivit: *erunt duo in carne una*, inquit...
»Sicut ergo carnem secare sceleratum est, ita et uxorem dirimere ini-
»quum. Neque hic stetit, sed Deum quoque attulit dicens: *Quod ergo*

»Deus conjunxit, homo non separet; ostendens illud et contra naturam
»et contra legem esse: contra naturam, quia una caro dissecatur;
»contra legem, quia, cum Deus conjunxerit et jusserit non separa-
»re, vos id facere tentatis (1).»

5.º Per Matrimonium efficitur potentia, seu actualis et completa
virtus ad bonum speciei humanae per se directe ac principaliter
pertinens. Atqui solus Deus dominium habet in humanam speciem,
ut possit ei nocumentum aliquod inferre: ergo a solo Deo
dissolvi potest Matrimonium, ideoque est naturaliter indissolubile.
Maj. patet. Nam a) solum per Matrimonium potest humana species
honeste et legitime conservari et propagari: ergo ejusmodi natura-
lis contractus pertinet per se, directe ac principaliter ad bonum
speciei humanae. b) Perspicue id explicat Ambrosius (2):
«Verum si consideres, quia Deo universitatis est cura, invenies
»plus placere Domino debuisse id in quo esset causa universitatis,
»quam condemnandum fuisse id in quo esset causa peccati. Et ideo
»quia ex viro solo non poterat humani generis esse propagatio, pro-
»nuntiavit Dominus, *non esse bonum solum esse hominem... Facia-*
»»*mus, inquit, ei adjutorium simile sibi.* Adjutorium ad generatio-
»nem constitutionis humanae intelligamus.» c) Clare etiam confir-
»mat D. Thomas (3): «Matrimonium principaliter ordinatur
»ad bonum commune, ratione principalis finis, qui est bonum pro-
»lis.» *Minor* etiam perspicua est; bonum enim speciei non potest
»ulli alii individuorum bono postponi, neque alicui individuo sub-
»jici. Sic constat, ex. gr., humanum semen non nisi ad generationem
adhiberi posse, et quemvis alium usum legi naturali adversari; sci-
»licet, quia datum a natura propter speciem. Inde et D. Tho-
»mas (4) ait: «Et ideo in legibus Matrimonii magis attenditur quid
»omnibus expediat, quam quid uni competere possit. Quamvis ergo
»Matrimonii inseparabilitas impediatur bonum prolis in aliquo homi-
»ne, tamen est convenientis ad bonum prolis simpliciter.»

131. 6.º Ex unione conjugali oritur jus et obligatio mutua con-
jugum in ordine ad generationem eos in ea unione vinculans. Sed
nullus praeter Deum potest ab eo jure et obligatione conjuges sol-
vere; ergo vinculum Matrimonii est indissolubile naturaliter. *Maj.*
constat ex superius traditis (5). *Min.* prob. Jus illud et obligatio
mutua in corpora, in ordine ad generationem et propagationem,
datur immediate a Deo, ut totius humanae naturae auctore et gu-
bernatore. Sed jus et obligatio ejusmodi a nullo alio praeter Deum

(1) Litt. Apost. *Ad Apostolicar.*, 22 Aug. 1851; et in Syll. prop. 67.—(2) Th. I.

—(1) Hom. 62 in Matth.—(2) De *Paradiso*, c. 10, n. 47.—(3) Suppl. q. 67,
art. I, ad 4.—(4) *Ibid.*—(5) Thes. VIII, Schol. II, n. 57...

solvi potest: ergo. *Maj.* patet ex ibidem expositis. *Minor* autem, quia nequit inferior in superioris lege dispensare.

7.º Ex sacramentali Matrimonii significatione, exurgit etiam alia veluti naturalis indissolubilitas. Matrimonium est a Christo elevatum in signum unionis ipsius cum Ecclesia. Sed ad hoc oportet ut non possit dissolvi: ergo. Ad rem D. Thomas (1): «Inseparabilitas competit Matrimonio, secundum quod est signum perpetuae conjunctionis Christi et Ecclesiae, et secundum quod est in officium naturae ad bonum prolis ordinatum. Sed quia separatio Matrimonii magis directe repugnat significationi sacramenti, quam prolis bono, cui ex consequenti repugnat, ut dictum est; inseparabilitas Matrimonii magis in bono sacramenti intelligitur quam in bono prolis, quamvis in utroque intelligi possit: et secundum quod pertinet ad bonum prolis, erit de lege naturae, non autem secundum quod pertinet ad bonum sacramenti.»

132. 8.º Dissolubilitas Matrimonii est per se: a) iniqua alteri conjugum; b) adversa amori conjugali; c) nociva educationi filiorum; d) ordini sociali contraria. Sed adverse, Matrimonium, natura sua, pro bono conjugum et mutuo amore, pro bono prolis, et propter commune bonum est institutum: ergo Matrimonium est natura sua indissolubile. *Maj.* prob. quoad. a) Mulier corrupta et dimissa manet despecta et odibilis. b) Si possint separari conjuges, jam se non esse *unam carnem* vident. ideoque frigescit amor; quantum enim unitas juvet, testatur Paulus (2): *nemo enim unquam carnem suam odio habuit; sed nutrit, et fovet.* c) Filii ab utroque parente unite geniti, et ab utroque, unitis viribus, educandi; sed non ita fiet, soluto Matrimonio; imo, saepe a nullo educabuntur. d) Haec ipsa mala, ut patet, in societatem redundant. Sed insuper, cum dissolubile Matrimonium turpi concubinatui assimiletur, et ejusdem trahit mala: illud praesertim quod pravae concupiscentiae facilem spem concipiunt aliorum assequendi conjuges; et inde insidiae, jurgia, et infinita odia, tum ante, tum post turpissimi propositi assecutionem.

133. Obj. 1.º Matrimonium solvi multi principes, etiam christiani, concesserunt. Ergo legi divinae non videtur adversari.

Resp. 1.º cum Hieronymo (3): «Aliae sunt leges Caesarum, aliae Christi: aliud Papianus, aliud Paulus noster praecipit. » Apud illos, viris impudicitiae frena laxantur... Apud nos, quod non licet feminis, aequae non licet viris; et eadem servitus pari conditione censetur.»

(1) Suppl. q. 67, a. 1, ad 2.—(2) Eph. 5, 29.—(3) Ep. 77, ad Ocean.

Resp. 2.º De principibus christianis censere oportet, divortium tolerasse, non autem concessisse.

134. Obj. 2.º Ecclesia graeca solvi Matrimonium concedit adulteri causa, et ad novas transire nuptias: ergo saltem pro casu adulteri non est jure divino indissolubile Matrimonium.

Resp. 1.º Transeat *anteq.* et nego *conseq.* Aliud est factum, aliud jus; et quidem Romana Ecclesia, unitatis centrum, licentiam illam numquam approbavit, sed aperte reprehendit.

2.º Dist. *conseq.* Non est indissolubile jure divino per se; nego. Per accidens, nempe, si forsan alicubi, Dei nomine et particulari inspiratione, a legitima auctoritate fieret dispensatio; transeat. Non enim puto simpliciter concedendum, peculiarem Ecclesiam auctoritate donari ad declarandum, quod jus divinum in quibusdam circumstantiis non urgeat.

135. Obj. 3.º Agens de Matrimonio indissolubili vinculo. Dominus causam adulteri excipit (1): *Omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facti eam moechari; et qui dimissam duxerit, adulterat.* Et iterum: *Quicumque dimiserit, moechatur.* Ergo, e contrario, qui dimiserit uxorem suam ob fornicationem, et aliam duxerit, non moechatur: et proinde per adulterium solvitur Matrimonium. Ita Lutherus, Calvinus, Erasmus, ac passim lutherani, calvinistae, anabaptistae; atque e catholicis Catharinus, Cajetanus, et alii nonnulli.

Resp. 1.º Nego *conseq.* Nam Christus docet quidem crimine moechiae turpari illum, qui, extra casum fornicationis, uxorem dimittat et repudiet; adulterum quoque esse si aliam ducat; nec non illum qui dimissam duxerit. Quid autem censendum sit, si propter fornicationem dimissa fuerit uxor, non declaravit in hisce verbis Christus; adeoque aliunde definiendum est. Ita respondet Augustinus (2). Jam vero, non solum extra fornicationis causam, sed nunquam licere, soluto vinculo, uxorem dimittere; tum ex ipsis Evangeliiis, tum ex Paulo, tum ex doctrina Ecclesiae clare evincitur. Quod haeretici clara ac universalia testimonia, et quidem plura, per aliud ambiguum putaverint esse interpretanda ac restringenda, non miramur; haec est enim constans eorum ad fidem evertendam iniqua ars: quod autem in hac quaestione Erasmus, Launojus, et alii pauci catholici eam secuti fuerint interpretandi rationem, prorsus reprehendendi sunt.

Resp. 2.º Alia est verborum Matthaei intelligentia, quam saepe adhibent Patres. In pharisaeorum sententia et interrogatione duplex inerat quaestio: alia explicita, de dimissione, seu repudio;

(1) Matth. V, 32; XIX, 9.—(2) De *adult. conjug.* c. 9.

alia implicita, de solutione Matrimonii et ducendo secundo connubio. Jam vero dissolutio vinculi a Domino universim reprobatur: *Quod Deus conjunxit, homo non separet* (1); dimissio autem uxoris non absolute prohibetur; exceptionem autem significavit verbis illis: *Omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari* (cap. V. Matth.): denique, ad utramque simul quaestionem responsio habetur in secunda Matth. (c. XIX) sententia, sic intellecta: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem*. (en primum casum); *et quicumque aliam duxerit, moechatur: et qui dimissam duxerit, moechatur*. Unde patet, nullam intercedere oppositionem inter illas Christi generales sententias, apud Matthaeum (2), Marcum (3), et Lucam (4) statutas, et istam S. Matthaei. Illae enim respiciunt vinculum, ejusque indissolubilitatem: exceptio autem ista apud S. Matthaeum, *nisi ob fornicationem*, attingit tantum primam partem sententiae, nempe, dimissionem uxoris: non autem secundam, quae de vinculo agit, seu de alia ducenda uxore.

136. Obj. 4.º S. Paulus (5) permittit, conjugem ad fidem conversum ab infideli recedere, si hic recedat: quod Innocentius III (6) ita intelligit, ut possit fidelis, si nolit alter cohabitare sine injuria Creatoris, alias inire nuptias: ergo non videtur Matrimonium jure divino indissolubile.

Resp. Nego *conseq.* Etenim Paulus divino instinctu, ideoque auctoritate a Deo accepta, exceptionem illam in favorem fidei concedi agnovit, ac promulgavit.

Inst. Apostolus fatetur, propria, non Dei, duci auctoritate in ea tradenda doctrina; ait enim: *Nam ceteris ego dico, non Dominus; etc.* Ergo non e divina procedit auctoritate dispensatio illa.

Resp. *Dist. ant. Ego dico, non Dominus*, tamquam per se et immediate statuens; conc. Quasi id mediate, per ipsum Apostolum, non dicat Dominus et concedat; nego. Nam deinde, quae docuerat confirmans Apostolus, subjicit (7): *Puto autem quod et ego Spiritum Dei habeam*.

137. Obj. 5.º Per professionem solemnem religionis potest Matrimonium ratum, et non consummatum solvi. Sed solemnitas professionis est juris ecclesiastici: ergo Ecclesia potestatem habet dissolvendi Matrimonium ratum, ideoque non est jure divino indissolubile. *Maif.* patet praecipue ex Tridentini definitione (8): «Si quis dixerit Matrimonium ratum, non consummatum, per solem-

(1) Matth. XIX, 6.—(2) XIX, 6.—(3) X, 11.—(4) XVI, 18.—(5) I Cor. VII, 15.—(6) Cap. *Quantum*. de Divort.—(7) I Cor. VII, 40.—(8) Sess. XXIV, can. 6.

»nem religionis professionem alterius conjugum non dirimi; anath. »sit.»

Resp. *Dist. min.* Solemnitas est juris Ecclesiastici, quoad factum existentiae solemnitatis illius; conc. Quoad quemlibet effectum talis solemnitatis; subd. Est juris ecclesiastici, intercedente speciali Christi dispensatione ad talem inducendum effectum; conc. Aliter; nego. Scilicet, quemadmodum revelatum fuit Apostolo, Matrimonium consummatum infidelium ob majus fidei bonum posse, Deo concedente, solvi; ita traditione didicit Ecclesia fuisse a Christo provisum et concessum, ut ad honorandam speciali solemnitate castitatem, summe in Evangelio commendatam, posset per votum ipsius dissolvi Matrimonium ratum, si statueretur ab Ecclesia ejusmodi solemnisi honor. Unde fatetur Alexander III (1), hoc deduci ex sacri eloquii interpretatione; et insuper asserit (2), sanctos ex revelatione divina, quae superat omnem legem, transisse a Matrimonio rato ad statum perfectiorem.

SCHOLION I.

De indissolubilitate Matrimonii rati.

138. Indissolubilitatem Matrimonii in praec. Thes. vindicatam, non solum de consummato, sed etiam de Matrimonio tantum rati debere intelligi, pronum est inferre. Omnia enim fere argumenta procedunt de Matrimonio secundum se et simpliciter sumpto: jam vero, usum, seu consummationem Matrimonii non esse de ejus essentia, supra ostensum fuit (3). At quidem, cum de aliqua re judicium fertur, magis intelligendum de eo quod est per se et formaliter, quam de eo quod est per accidens (4), ut observat D. Thomas.

SCHOLION II.

De potestate S. Pontificis in Matrimonium ratum.

139. Utrum possit Matrimonium ratum Ecclesiae, seu Summi Pontificis solvi auctoritate, disputant auctores. Et alii quidem negant; quorum sententiam probabilissimam esse concedit Sanchez (5), et pro ea plurimos laudat AA. tum theologos, tum jurisperitos: uti Bonavent., Scotum, Sotum, qui ait, op-

(1) Cap. *Ex public.* De conver. Conjug.—(2) *Ibid.* c. *Ex parte.*—(3) Thes. VII.—(4) 1, 2, q. 110, a. 1.—(5) De Matr. l. 2, d. 14.

positam nec probabilitatis umbram trahere; Ledesma, qui positat etiam aliam non esse probabilem; etc., etc. Pro hac laudantur etiam aliqui Sum. Pontifices, qui noluerunt umquam dispensare, dicentes: se tali carere potestate. Alii tamen affirmant, quorum opinionem tenent, ut probabiliorum Sanchez, Suarez, et communius recentiores. Potissima ratio ea est, quam urgebat Sanchezius; quia plures Pontifices, qui regimen totius Ecclesiae, et ad hoc Spiritus Sancti speciale subsidium habent, ea usi sunt potestate. Alia veluti a priori ratio est: quod aliquando magni momenti rationes, et commune Ecclesiae bonum, illud bonum indissolubilitatis Matrimonii rati superare videntur. Sicut ergo pro bono fidei, Matrimonium infidelium, et pro castitatis evangelicae honore, in professione religiosa, voluit Christus ut solvi posset Matrimonium ratum; idem sentiendum concessisse Christum D. suo Vicario in terris, ut posset tale Matrimonium dirimere, cum majus Ecclesiae bonum id postulare videtur. Sic Summi Pontifices vota etiam dispensare valent, intercedente rationabili causa, etiamsi juris divini ac naturalis vinculum inducant. Nec inde inferas, quod et Matrimonium consummatum dispensare valeant. Nam, 1.º ex ea dispensatione damnus irreparabilis, propter carnis divisionem consummatam, sequeretur. 2.º Summi Pontifices non usi sunt tali potestate: ergo non est, sine sufficienti indicio, juris naturalis praesumenda derogatio.

SCHOLION III.

Quid de errore sentiendum graecorum pro casu adulterii.

140. Diximus graecos ex causa adulterii dissolutionem permittere conjugii, et ad alias transire nuptias. Utrum hic abusus dogmati fidei adversetur, disquirunt AA.; et alii quidem affirmant, alii autem negant.

Certo sane respondendum est, doctrinae catholicae ejusmodi abusus et errorem opponi: nam praeter rationes universim traditas pro Matrimonii indissolubilitate, docuit Concil. Florentinum (1): «Quamvis autem ex causa fornicationis liceat thori separationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere fas est, cum Matrimonii vinculum legitime contracti perpetuum sit.» Deinde Conc. Trident. (2) definit: «Si quis dixerit Ecclesiam errare cum docuit, et docet, juxta Evangelicam et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum Matrimonii vin-

»culum non posse dissolvi, et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjugue vivente, aliud matrimonium contrahere, moecharique eum qui, dimissa adultera, aliam duxerit; et eam quae, dimisso adultero, alii nups-erit; anath. sit.»

141. Ad hujus canonis intelligentiam scire oportet; prius ita fuisse propositum, ut anathema directe infligeretur cuiusque dicenti, adulterio alterius conjugum dissolvi Matrimonium: deinde tamen, rogantibus oratoribus Venetis, fuit, prout nunc legitur, reformatum; quia, aiebant oratores, cum nunquam graeci fuissent anathemate damnati, licet propter adulterium Matrimonium dissolverent, non videbatur expediens eos tunc anathematizare. Jam vero, in praeparato prius canone, directe definiatur indissolubilitas Matrimonii, dum error oppositus damnabatur. Nunc autem directe damnantur ii, qui dicant errare Ecclesiam docentem, juxta evangelicam et apostolicam doctrinam, non posse vinculum propter adulterium dissolvi.

His perpensis, dicendum videtur. 1.º: non definivisse Concilium *tamquam dogma fidei* Matrimonii indissolubilitatem adulterii causa: tum quia priorem reformavit canonem, in quo ea definitio intendebatur; tum etiam, quia non debet Ecclesiae infallibilitas restringi ad sola fidei dogmata; ideoque jure damnari posset qui diceret, illam errare in ea docenda doctrina, etiamsi non sit definita uti dogma fidei. 2.º Haec doctrina saltem certa et catholica est dicenda, et *fidei proxima*, juxta hujus canonis Tridentini sensum. Nam asseritur in hoc canone duplex factum dogmaticum: primo, quod Ecclesia tenet ac docet doctrinam hanc, scilicet, non posse propter adulterium solvi Matrimonii vinculum: secundo, id doceri ab Ecclesia juxta evangelicam et apostolicam doctrinam. Haec duo igitur certa sunt; nam Concilium Oecumenicum circa facta dogmatica est infallibile: atqui doctrina quam docet Ecclesia, et quidem juxta Christi et Apostolorum doctrinam, est saltem doctrina catholica; ergo.

142. Dices: doctrina quam docet Ecclesia, et quidem juxta evangelicam et apostolicam doctrinam, est fidei doctrina: si ergo est doctrina catholica, est etiam fidei catholicae.

Resp. Dist. *Anl.* Est fidei, vel cum fide connexa; conc. Est fidei praecise et formaliter; nego ant. et dist. *conseq.* Si eam doctrinam docet Ecclesia definiendo ut fide credendam; conc. Si aliter doceat; nego *conseq.*

(1) Decr. pro *Arm.*—(2) Sess. XXIV, can. 7.

SCHOLION IV.

De libello repudii.

143. Judaeis libellum dare repudii uxoribus permissum erat in Veteri Lege (1); et mulier rejecta libere cum alio viro contrahere nuptias poterat. Inquirunt AA. utrum in foro externo tantum licentia illa concederetur, vel etiam ante Deum. Scholastici antiquiores communius censebant, non veram fuisse permissionem a culpa excusantem, sed a poena solum. D. Thomas et Scotus utramque sententiam probabilem reputant. Verum plurimi tuerentur veram fuisse dispensationem a Moysae, nomine Dei, factam, et ideo absque culpa, si sufficiens daretur causa, repudium dedisse judaeis, et solum esse Matrimonii vinculum: ita Bellarminus, Maldonatus, Sanchez, Suarez (2), etc. Quo pacto autem id Matrimonii naturalis juris indissolubilitati congruere possit, videas quae supra praenotavimus, in Parte II, Thes. XVI.

ARTICULUS III.

De subjectione Matrimonii ad potestatem tum ecclesiasticam, tum civilem.

THESIS XVIII.

Potest Ecclesia impedimenta Matrimonium dirimentia statuere; et ad ipsam spectant jure proprio causae matrimoniales vinculum Matrimonii respicientes.

144. *Nota I.* Impedimenta Matrimonii dicuntur circumstantiae illae, quae illud vel nullum, vel illicitum faciunt: si quidem nullum reddant, vocantur impedimenta dirimentia; si autem illicitum tantum, impediencia. Cum autem omne impedimentum dirimens sit etiam impediens, sufficit de dirimentibus disserere, ut elucescat potiori jure posse Ecclesiam mere impediencia praescribere.

II. Huic catholicae fidei doctrinae qui ubique obstant aertissimum est; omnes enim liberalium multiplices sectae, parentis sui

(1) Deut. XXIV.—(2) De Leg. l. 9, c. 6, n. 11.

Lutheri vestigia sectantes, qui huic etiam errori pertinaciter adhaesit, Matrimonium ab Ecclesiae potestate subtrahere conantur.

145. I.^o pars prob. 1.º Trident. (1) definit: «Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonii dirimentia, vel in illis constituendis errasse; anath. sit.»

146. 2.º Non majoris est potestatis impedire ne validum fiat Matrimonium, quam illud valide factum dissolvere. Sed cum majus Ecclesiae bonum id postulat, facultatem habet Ecclesia dissolvendi Matrimonium ratum, ut superius dictum est (2); ergo.

3.º Ecclesia, constanti et antiquissima traditione, usa est potestate impediendi ac irritandi Matrimonium: ergo censuit Ecclesia eam accepisse a Christo potestatem, idque censere nos debemus. *Am.* pluribus elucet factis, quorum aliqua, ex gr., innuemus. Et quidem de Trident. Concilio patet, et post Trident. passim Pontifices, praesertim Pius VI, Pius IX, Leo XIII, tum factis, tum documentis, hujus potestatis praebent testimonia. Sec. XII, Concil. Lateran. II, Oecum. X, can. 17, ait: «Sane conjunctiones consanguineorum omnino fieri prohibemus; hujusmodi namque incestum... Sanctorum Patrum instituta, et sacrosancta Dei detestatur Ecclesia.» Item Lateran. I, Oecum. IX, can. 21: «Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus et Monachis... matrimonia contrahere penitus interdicimus; contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, juxta sacrorum canonum definitionem, judicamus.»

Sec. VII, Conc. Trullan. impedimentum statuit spiritualis affinitatis: «Si qui autem post praesentem canonem hoc facere deprehensi fuerint, si quidem primo ab illicito matrimonio desistant, deinde et fornicatorum poenis subjiciantur.» Sec. IV, Conc. Carthag. IV, cui adfuit Augustinus, reprobatur adulterii crimine viduas contrahentes secundas nuptias, postquam religiosum indnerant habitum: «Nam si adulterae conjuges reatu suo sunt viris suis obnoxiae, quando magis viduae, quae religiositatem mutaverunt, crimine adulterii notabuntur... si ad seculares nuptias transitum fecerint?» Eodem seculo S. Basilius (3) ait: «Primum itaque, quod in ejusmodi rebus maximum est, morem nostrum objicere possumus, ut vim legis habentem, eo quod nobis a viris sanctis traditae sunt regulae. Mos autem ille est ejusmodi, ut si quis impuritatis vitio aliquando victus in illicitam duarum sororum conjunctionem incidit, neque in Matrimonium existimetur, neque omnino in Ecclesiae coetum admittantur,

(1) Sess. XXIV, can. 4.—(2) Thes. XVII, Schol. II, n. 130.—(3) Epis. 160, ad *Diodor.* n. 2.

»priusquam a se invicem dirimantur.» Eiusdem sec. initio (a. 314) Conc. Neocaesar. can. 2. ait: «Femina, si duobus nupserit »fratribus, abjiciatur usque ad diem mortis. Sed propter humani- »tatem, in extremis suis, sacramentis reconciliari oportet; ita ta- »men, ut si forte sanitatem recuperavit, Matrimonio soluto, ad poe- »nitentiam admittatur.»

147. 4.º Matrimonium, postquam a Christo fuit in sacramento- rum numerum relatum, directe ad bonum spirituale fidelium ordi- natum. Sed quae pertinent ad fidelium supernaturale bonum, sub- ordinari debent Ecclesiae potestati; ergo potestas fidelium ad Matrimonium contrahendum Ecclesiae subjicitur potestati, ideo- que ab eadem potest impedi et invalidari. Confir. Bonum commu- ne et spirituale Ecclesiae multum dependet a modo quo conjugia contrahantur; inde enim sancti mores, pax familiarum, filiorum educatio, impedi vel juvari magnopere possunt; ergo pertinet ad plenam potestatem regendi ac gubernandi Ecclesiam, quod possint Matrimonia efficaciter impedi. Et quidem, si talis conceditur fa- cultas principibus circa civiles contractus pro bono civitatis; quo pacto eadem auctoritate careret Ecclesia pro aeterna fidelium salu- te?

148. Obj. 1.º Antecedenter ad Ecclesiae statutum, Matrimonium est jure naturae validum; sed jus naturae est invariabile; ergo.

Resp. Dist. *maj.* Si consensus fuerit legitimus, id est, ab ea po- testate cui subjicitur non irritatus; conc. Aliter; *nego maj.* et dist. *min.* Jus naturae est invariabile, formaliter sumptum; conc.: sic enim non variatur. Materialiter; *nego.* Quod enim fiat consensus cum his vel illis circumstantiis est materiale, idque mutari valet; quod autem sit legitimus, est formaliter, intentum a lege naturae, idque mutari nequit.

149. Obj. 2.º Non potest Ecclesia mutare sacramentorum mate- riam; ergo neque Matrimonii contractum, qui est hujus sacramen- ti materia.

Resp. Dist. *ant.* Si sacramenti materia sit pura res materialis; conc. Si fuerit actus aliquis legitimus; subd. Nequit Ecclesia talem mutare materiam formaliter; conc. Materialiter; *nego.* Potest qui- dem Ecclesia efficere ut talis vel talis consensus sit legitimus; ne- quit autem hoc facere ut non sit materia sacramenti omnis legiti- mus consensus, sicut efficere non potest, quod quaevis aqua natu- ralis non sit Baptismi materia.

150. II.^a pars prob., quae indefinite sumpta est de fide catholica. 1.º Trident. (1) definiit: «Si quis dixerit causas matrimonia-

(1) Sess. XXIV, can. 12.

»les non spectare ad iudices ecclesiasticos; anath. sit.» Jam vero id saltem intelligere oportet de causis pertinentibus ad essentiam, seu vinculum Matrimonii: cum enim iudicium absolutum de re aliqua profertur, debet de eo quod est per se saltem intelligi.

151. 2.º Christus D. Ecclesiae caput, sententiam de causis poly- gamiae et repudii, ut notat S. P. Leo XIII (1), protulit; item Paulus (2), a fidelibus interrogatus, plura de Matrimonio edo- cuit, et divortia ac incestas nuptias edixit non licere. Ecclesia con- stanter de ejusmodi causis iudicavit, et quidem saepe adversum civi- lilia statuta; ut Ignatius Martyr. (Ep. ad Polycar.), Jus- tinus (3), Athenagoras (4), Tertullianus (5), qui tamquam injustas et adulterinas publice improbarunt nonnullorum nuptias, quibus tamen imperatorum favebant leges. Deinde in pluribus antiquis conciliis, *Illyberitano* (6), *Arelatensi*, *Chalcedo- nensi*, *Milevitano II* (7) et aliis, multa statuta sunt circa Matrimo- nium.

152. 3.º Matrimonium, post Christum, est res sacra, scilicet, ve- rum et proprium sacramentum. Sed res sacrae subjiciuntur Eccle- siae auctoritati; ergo. Hinc ait Leo XIII (ibid.): «De sacra- »mentis statuere et praecipere, ita, ex voluntate Christi, sola potest »et debet Ecclesia, ut absolum sit plane... etc.

153. III.^a pars prob. 1.º Pius VI (8) damnavit, ut haereti- cam, prop. 59 Conc. Pistor. quae dicebatur: «Supposito assensu vel »conviventia principum, potuisse Matrimonium juste constituere im- »pedimenta dirimentia ipsum contractum Matrimonii;» de qua ait Pontifex: «Quasi Ecclesia non semper poterit ac possit in chris- »tianorum Matrimoniis jure proprio impedimenta constituere, quae »Matrimonium non solum impediunt, sed et nullum reddant quoad »vinculum... canonum concilii Tridentini eversiva, haere- »tica.»

154. 2.º Ecclesia ab initio et constanter usa est hac in Matrimo- nium potestate. Atqui id fieri nequisset, nisi proprio jure eam habuisset potestatem; ergo. *Min.* aperte patet; etenim, ut observat S. P. Leo XIII (9): «Illud enim quam incredibile, quam absur- »dum, Christum Dominum damnasse polygamiae repudiique inve- »teratam consuetudinem delegata sibi a procuratore provinciae vel »a principe judaeorum potestate; similiter Paulum Apostolum »divortia incestasque nuptias edixisse non licere, cedentibus aut

(1) Litt. Arcanum.—(2) I Cor. VII.—(3) *Apolog. maj.* n. 15.—(4) *Legat. pro Christ.* nn. 32, 33.—(5) *De Coron. mil.* c. 13.—(6) De Aguirre, Conc. His- pan. to. I.—(7) Harduin. Act. Conc. t. I.—(8) Const. *Auctorem fidei*.—(9) Litt. Arcanum.

»tacite consentientibus Tiberio, Caligula, Nerone! Neque illud unquam homini sanæ mentis potest persuaderi, de sanctitate et firmitudine conjugii, de nuptiis servos inter et ingenuas, tot esse ab Ecclesia conditas leges, impetrata facultate ab Imperatoribus Romanis, inimicissimis nomini christiano.»

3.º Ab ipso Christo habet Ecclesia potestatem in res sacras; scilicet quia ministerium Christi habet et dispensationem mysteriorum Dei. Sed iudeo potestate gaudet in Matrimonium, quia est res sacra: ergo jure nativo, seu ex Christi institutione, ea donatur Ecclesia auctoritate.

155. Obj. 1.º S. Ambrosius (1) interrogatus, an liceret quoddam connubium, respondit tantum quid in Levitico, quid in lege civili, quid juxta æquitatem naturalem præscriberetur: ergo nullam in Ecclesia agnoscebat potestatem.

Resp. Nego *conseq.* Tantum enim deducitur de eo casu nihil adhuc Ecclesiam præscripsisse. Potius inde thesis confirmari potest: nam Paternus, qui Episcopum suum, et deinde Ambrosium consuluit, vir apprime eruditus, optime noscebat quid ea de re leges staterant Imperatorum: tamen Ecclesie sanctionem inquirebat, censens inde rem esse definiendam, non autem ex lege civili.

Obj. 2.º Athenagoras (2) ait: «Christianos uxorem ducere secundum leges Imperatorum.» Ergo de Matrimonio non judicabat Ecclesia.

Resp. Nego *conseq.* Duplici namque modo servari leges civiles possunt; primo, independenter ab Ecclesia, uti servant infideles; secundo, assentiente et approbante, cum id fieri expediat, ipsa Ecclesia: non autem semper eas leges adprobasse testantur Patres supra laudati.

156. Obj. 3.º Contractus naturalis et civilis ad potestatem naturalem et civilem jure proprio pertinet: ergo solum a pietate principum gaudet Ecclesia in Matrimonium auctoritate, ut docet Petrus Soto, Launojus, Van Espen, etc.

Resp. Dist. *ant.* Contractus pure civilis pertinet...: conc. Contractus sacer ac supernaturalis a Christo effectus...: nego *ant.*, nec non *consequens* et *conseq.* Etenim opinatio ista nequit jam ulla probabili ratione fulciri, post absolutos et dogmaticos Tridentini Canones, et Romanorum Pont. decretorias sententias.

(1) Ep. 60 ad Paternum. — (2) Legat. pro Christ.

THESIS XIX.

Circa fidelium Matrimonium nihil efficere Principes civiles possunt quod vinculum afficiat; possunt tamen de effectibus civilibus Matrimonium consequentibus leges statuere.

157. Nota. Est hæc catholica et certa doctrina adversus Lutherum, jansenistas non paucos, liberales fere omnes, et nonnullos catholicos qui aliter opinati sunt, quorum tamen jam non potest tolerari error.

1.º pars prob. 1.º S. P. Leo XIII (1) docet: «De Sacramentis statuere et præcipere, ita, ex voluntate Christi, sola potest et debet Ecclesia, ut absonum sit plane potestatis ejus vel minimum partem ad gubernatores rei civilis velle esse translata... Quapropter nec ratione efficitur, nec teste temporum historia comprobatur potestatem in Matrimonia christianorum ad principes reipublice esse jure traductam. Quod si hac in re alienum violatum jus est, nemo profecto dixerit esse ab Ecclesia violatum.»

Item: Pius VI (2) declarat, canonem 12 Trid. sensu exclusivo intelligendum: «Quo quidem canone certum est, non eos modo comprehendere, qui docent esse summarum potestatum hujus seculi leges de nuptiis dicere, sed eos quoque qui factis hoc ipsum confirmant, quique auctoritatem nanciscuntur a laica potestate, et qui causas nullitatis Matrimonii tamquam regii delegati definiunt.»

158. 2.º Ideo spectat Matrimonium ad Ecclesie potestatem, quia est sacramentum: ergo eadem ratione, non subicitur principum auctoritati. *Conseq.* patet: nam accessorium sequitur principale; sicut ergo propter potestatem in res sacras, extenditur Ecclesie potestas in Matrimonium; ita propter illius potestatis carentiam, nequit civilis potestas illud attingere.

3.º Vel par esset et independentes utriusque auctoritatis potestas; vel impar et cum subjectione unius ad alteram. Si primum; validum et invalidum, legitimum et illegitimum evadet simul Matrimonium: atqui hoc est absurdum. Si secundum; non poterit subjecta dici ecclesiastica potestas, cum sit superioris ordinis et respiciat finem ultimum: ergo eidem subicitur potestas civilis, et nihil potest contrarium statuere, cum Ecclesia sibi causas Matrimonii reservaverit.

(1) Litt. Arcanum. — (2) Ep. ad episc. Motulen.

159. II.^a pars prob. 1.º Leo XIII (ibid.) docet: «Jure civili res tantummodo ordinari atque administrari posse, quas Matrimonium afferunt ex sese in genere civili, et quas grigni non posse manifestum est, nisi vera et legitima illarum causa, scilicet, nuptiale vinculum, existat.» Quae verba et I.^m thesios partem confirmant, et hanc II.^m clare docent.

2.º Officia vel jura quae non sunt sacra, neque cum re sacra necessario conjuncta, sed pure civilia, ad principes pertinent rei civilis. Sed ejusmodi sunt plures effectus Matrimonium consequentes: puta, quod caput familiae possit haec vel illa munera in societate exercere, quod testamentum in filios haeredes valeat sub hac vel illa forma tradere, etc. Ergo ejusmodi Matrimonium consequentes effectus possunt principes jure proprio ordinare et statuere.

160. Obj. 1.º Ad principes civitatis spectat proprio jure leges ferre circa valorem contractuum, prout expedit ad societatis bonum; illudque jus integrum servari voluit Christus (1) et mandavit Paulus (2). Atqui Matrimonium summopere spectat ad societatis pacem et bonum: ergo possunt principes... etc.

Resp. Dist. *maj.* Circa valorem contractuum mere civilium, seu naturalium; permitto, vel conc. Si fuerint sacri contractus, vel rem attingentes sacram: nego *maj.* vel subd. Concedente Ecclesia; conc. Repugnante; nego. Unde extra rem sunt laudata testimonia, quae de iis agunt ad civilem potestatem pertinentibus.

Obj. 2.º Quilibet potest aquam suam, vinum, panem pro libito immutare, etiamsi materiae sint sacramentales: ergo et principes suorum subditorum conjugia immutare et invalidare valent, etsi sacramenta evaserint.

Resp. Conc. *ant.* et nego *conseq.* ac paritatem. Etenim aqua, panis, etc., sunt materia remota, et per se indifferens ut evadat actu sacramentum: quodlibet autem conjugium est materia proxima, et forma etiam sacramenti actualis, a quo, ex Christi voluntate, non potest separari; ideoque est necessario sacrum.

Obj. 3.º Possunt principes certa connubia, etiam inter fideles prohibere: sed hoc ostendit Matrimonium jurisdictioni illorum subjacere; ergo eadem ratione possunt illa invalidare.

Resp. Dist. *maj.* Prohibere possunt potestate directa; nego. Potestate indirecta, puta, ne quis impediatur a militia, ne praeteregradiatur mandatum justum parentum, etc.; subdist. Id possunt lege aliqua poenali, et effectus civiles attingente; conc. Lege conscientiam obligante; iterum subd. Consentiente Ecclesia; conc. Aliter:

(1) Matth, XXII, 21. — (2) Rom. XIII, 1.

negotio. Deinde contra distincta *min.*, negatur *conseq.* Ejusmodi enim leges nequeunt vinculum ipsum Matrimonii efficere.

161. Obj. 4.º cum Launjo. Canonis Tridentini, de potestate Ecclesiae in Matrimonium, intelligendi de Principibus et Gubernatoribus Republicae, qui sunt pars Ecclesiae et potestate illa fruuntur: ergo talis potestas potius civilis quam Ecclesiastica dici debet.

Resp. Nego assertum plane absurdum Launjo. Et quidem, etiamsi demus potuisse Launjojum tale opinamentum bona fide effingere, nunc post tot Rom. Pontificum authenticas declarationes, non posset sine pertinacia id excogitari. Verum ipsorum canonum tridentinorum sensus obvius aperte eam rejicit interpretationem. Nam primo: ibi sermo est de potestate Ecclesiastica. Atqui eo nomine non veniunt principes seculares, sed ii qui constituti sunt a Spiritu Sancto regere Ecclesiam Dei, praesertim Apostolica Sedes. Secundo: ibi errores Lutheri et aliorum sectariorum damnabat concilium: atqui non principum, sed ecclesiasticam proprie dictam potestatem, praesertim Rom. Pontificis, haeretici negabant; unde et dicebat Lutherus (1): «Duodevenginti causas in suo jure effinxit» Papa, quibus Matrimonium vel dissipet, vel impediat, quas tamen «ferme omnes rejicio et condemno, etc.»

162. Obj. 5.º Concilium Trid. non definit, causas matrimoniales spectare ad solos judices ecclesiasticos; ergo possunt etiam principes seculares de iis judicare.

Resp. Dist. *ant.* Non definit hisce explicitis verbis; conc. Implicite et quoad sensum; nego *ant.* Deinde, nego *consequantiam*; etenim ex declarationibus authenticis Pii VI, Pii IX, et Leonis XIII, quae sit Ecclesiae mens et doctrina perspicue elucet. Vide laudata in thesi verba Leonis XIII. Pius autem VI dixit (2): «Scimus etiam hanc captivum et fallax hoc cavillandi genus omni fundamento destitui. Verba enim canonis ita generalia sunt, omnes ut causas comprehendant et complectantur.» Spiritus vero, sive ratio legis adeo late patet, ut nullum exceptioni aut limitationi locum reliquat: si enim hae causae non alia ratione pertinent ad unum Ecclesiae judicium, nisi quia contractus matrimonialis est vere et proprie unum ex septem legis evangelicae sacramentis, sicut haec sacramenti ratio communis est omnibus causis matrimonialibus; ita omnes hae causae spectare unice debent ad judices ecclesiasticos.»

(1) Serm. de Matr. — (2) Ep. ad episcop. Motulen.

THESIS XI.

Praecisa sacramenti ratione, ut in Matrimonio infidelium, jus suum retinent principes seculares, ut possint de causis matrimonialibus judicare, et impedimenta dirimentia constituere.

163. Nota. I. Hac de re quatuor adnumerantur sententiae. I.^a est paucorum existimantium, Matrimonii contractum esse ex natura sua, quoad valorem, omnino exemptum a principum civilium potestate; ideoque nulla civili lege irritari posse. 2.^a quam Pontius, Schmalgrueber, et alii tument, ait ex adjecta ratione sacramenti subtractum fuisse Matrimonium fidelium, ipso facto, vel saltem voluntate Christi, e principum potestate, ita ut illud invalidare nequeant. 3.^a autem sententia est, quod ex perfectione quidem sacramenti Matrimonio superaddita subordinetur Ecclesiae potestas principum, atque aequum ac justum sit, ut a sola Ecclesia regatur; et inde ex ea tantum ratione sibi Ecclesia reservavit omnem potestatem circa vinculum Matrimonii: ita Bellarminus (1), Sanchez, Ledesma, Valentia, Lessius, Becanus, Salmanticenses, Gotti, Layman, Henriquez, Bonacina, Coninck, et alii plurimi, ut recte communior sent.^a dicatur. 4.^a denique defendit, etiam nunc competere principibus potestatem statuendi impedimenta dirimentia: sic Petrus de Soto, et alii non plures, quos laudat Carrière, controversiam tamen non dirimens.

II. Quartam sententiam in thes. praec. rejecimus: secundam et tertiam, brevitati studentes, non perpendimus; primam autem his paucis repellemus, cui etiam tres aliae adversantur.

164. Prob. 1.º Pius VI docet (2) a ratione sacramenti oriri quod ad «Solam Ecclesiam, cui tota de sacramentis est cura concredita, jus omne ac potestas pertinet suam assignandi formam huic contractui, ad subliorem sacramenti dignitatem evecto, ac proinde de Matrimoniorum validitate aut invalidate iudicium ferre.» Et rursus inferius: «Si enim haec causae non alia ratione pertinent ad unum Ecclesiae iudicium nisi quia contractus matrimonialis est vere et proprie unum ex septem legis evangelicae Sacramentis...» Similiter Leo XIII ex eodem fonte desumit, potestatem hanc in Matrimonia soli Ecclesiae convenire (3): «Itaque apparet, omne inter christianos justum conjugium in se et per se

(1) De Matrim. l. I, c. 21.—(2) Ep. ad episc. Motulen.—(3) Const. Arcanum.

esse sacramentum... Quapropter nec ratione efficitur, nec teste temporum historia comprobatur, potestatem in Matrimonia christianorum ad principes reipublicae esse jure traductam.» Supponunt ergo Pontifices, sacramenti ratione sublata, eandem illam potestatem ad principes civiles pertinere.

165. 2.º Valent quoque in hac re eadem rationes, quibus universim ostendunt AA. posse principem, seu rempublicam, conditiones praescribere, sine quibus contractus validi non existant. Sic, ex gr., argumentatur Suarez (1): «Ratio autem, cur hoc possit facere lex humana, est quia non repugnat legi naturali, et alioqui expedit ad commune bonum reipublicae, ut talis potestas sit in republica, seu ejus principe.»

«Prior pars constat; quia licet potestas contrahendi valide sit naturalis homini, tamen potest illa privari, sicut potest privari libertate: neque id est contra jus naturae praecipitum, sed negativum, ut supra, l. 2, declaratum est. Posterior autem pars constat experientia: quia ad vitandas fraudes, et alia incommoda, saepe hoc est necessarium; et ideo sicut data est reipublicae potestas praecipienda, ita et irritandi actus. Item, quia pars communitatis est magis reipublicae, quam sua, et ideo habet operationes suas dependentes a republica, quando tales sunt, ut in commune bonum vel damnum cedere possint; ergo caput reipublicae habet potestatem in membra sua, ut possit operationes eorum irritare, vel modum eis praefigere, sine quo invalidae sint, quoad morales effectus, qui per eas fieri possent.» Quae quidem rationes, licet urgeantur a Suarezio, tum pro irritatione Matrimonii, tum pro ceteris humanis contractibus, tamen pro priori fortius urgere deprehenduntur.

166. 3.º Et sane; Matrimonium enim est familiae vinculum et principium; est reipublicae pars organica ac fundamentum, et ejusdem conservandae causa necessaria. Quod quidem gravissimis explicat verbis S. P. Leo XIII (2): «Si consideretur quorsum Matrimoniorum pertineat divina institutio, id erit evidentsimum, includere in illis voluisse Deum utilitatis et salutis publicae uberimos fontes. Et sane, praeterquam quod propagationi generis humani prospiciunt, illic quoque pertinent ut meliorem vitam conjugum beatioremque efficiant... Eadem vero plurimum possunt ad familiarum salutem... Ab ejusmodi autem conjugii expectare civitates jure possunt genus et sobolem civium qui probe animati sint. Deique reverentia atque amore assueti, sui officii esse ducant juste et legitime imperantibus obtemperare, cunctos

(1) De Leg. l. 5, c. 19.—(2) Const. Arcanum.

«diligere, laedere neminem.» E converso, ex vitiosis connubiis magna sequuntur incommoda: «Hoc fonte multiplex derivata perniciosa, non modo in privatis familiis, sed etiam in civitates influxit.» Igitur si ad alios irritandos impediendosque contractus inest republicae potestas, ad Matrimonium simili modo impediendum non est ei deneganda.

4.* Quod inde etiam confirmatur: quia ceteri contractus, si perniciose initi fuerint, possunt saltem dissolvi, et mala inde orta partim devitari. Atqui Matrimonium valide initum dissolvi vetat jus naturae: ergo potestatem efficiendi ne ab initio valide contrahatur debet republica habere.

167. Obj. 1.* Principis auctoritas bona tantum subditorum, non eorum personas et voluntates, potest attingere: ergo nequit irritare Matrimonia.

Resp. Negro *ant.* Potest enim personas juste ad militiam et alia socialia cogere officia; potest justis legibus moraliter obligare, et inde moralem libertatem ad plurimos actus demere.

168. Obj. 2.* Matrimonium est contractus divinus, id est, naturaliter, Deo auctore, institutus: sed in jure divino nihil possunt principes: ergo.

Resp. Dist. *ant.* Secundum suam speciem seu naturam est Matrimonium contractus divinus; conc. In fieri, seu secundum ejus causalitatem; nego. Celebratur enim Matrimonium, sicut ceteri contractus, partium consensu: consensus autem est humanae libertatis actus, non naturae institutum. Non ergo contractum divinum seu naturalem mutat legislator, sed humanam ac positivum, dum condiciones praescribit, sine quibus consensus externus contrahendum moralem obligandi effectum non habeat.

CAPUT IV.

De causa et praeparatione Matrimonii.

Natura cognita Matrimonii, ejusdemque proprietatibus, planior via erit ad causam et praeparationem ipsius explicandam: cognitio enim effectus ad causae notitiam obviam ducit. Jam vero causa immediata Matrimonii non alia est quam conjugum consensus.

ARTICULUS I.

De consensu necessario ad Matrimonium.

THESIS XXI.

Ad Matrimonium requiritur: a) consensus mutuus conjugum; b) deliberatus, seu liber; c) exterius significatus; d) et de praesenti.

169. a) 1.* pars patet. 1.* Floren. Concilium (1) ait: «Causa efficiens Matrimonii est mutuus consensus.»

2.* Essentia Matrimonii, ut supra (2) dictum est, in illo vinculo stat, quod ex associatione viri et mulieris in ordine ad generationem exurgit. Atqui associatio hominum ad finem aliquem communiter assequendum exigit consensum, et quidem mutuum, quatenus alter alterum in socium acceptat, et se in socium tradit; ergo.

3.* Absque mutuo consensu repugnat amicitia, et mutui officiorum communicatio: atqui haec pertinet etiam ad Matrimonium: ergo.

170. b) II.* pars prob. 1.* Homines non obligantur naturaliter ad Matrimonium et gravissima onera ipsius, ut diximus (3); imo majoris est perfectionis ab eo abstinere. Atqui onera et obligationes non necessaria debent libere acceptari: ergo.

2.* Matrimonium est contractus, ut supra probatum est, ex quo alter alterius evadit dominus et quidem jure naturae. Sed ad omnem contractum opus est consensu libero, ut moralis oriatur subjectio: ergo.

3.* Ex priori parte sequitur. Nam requiritur consensus: sed consensus humanus est per se liber; ergo.

4.* Ecclesia invalidum fecit Matrimonium ex gravi et injusto initu metu; ergo libertas summe necessaria est ad Matrimonii contractum.

5.* Matrimonium directe et per se ad bonum commune speciei, id est, conservationem et propagationem naturae humanae pertinet. Sed Deus, ad quem spectat bono speciei humanae providere, noluit homines ad Matrimonium cogere, nec obligare: ergo multo minus poterunt principes quicumque, quibus speciei humanae cura nulla

(1) Decr. pro *Arm.*—(2) Thes. VIII, n. 52.—(3) Thes. III, n. 21.